فصلنامه توسعه اجتماعی (توسعه انسانی سابق)، دوره ۱۹۰، شماره ۳، بهار ۱۴۰۴، صفحات ۲۴۸-۲۱۹

شناسایی و ارزیابی عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان

مسعود بابایی بنایی[۱]، دکتر رحمت‌الله امیر احمدی[۲]، دکتر رضاعلی محسنی[۳]

تاریخ وصول: ۱۴۰۳/۲/۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۱۵

چکیده:

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و روش تحقیق کیفی ـ کمی است. روش نمونه‌گیری در بخش کیفی به صورت گلوله برفی به منظور شناخت عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان می‌باشد و در بخش کمی تصادفی ساده برای تعیین و وضعیت‌سنجی مؤلفه‌های شناسایی شده انتخاب شدند. جامعه آماری این تحقیق شامل صاحب‌نظران، اساتید و متخصص دانشگاهی و اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی بوده است. برای این منظور ۷۸ شاخص اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شناسایی و ارزیابی شدند. شاخص‌های مورد بررسی در ۷ شاخص اصلی آموزش، فقر، اینترنت، افزایش جمعیت، سلامت، نابرابری اقتصادی، بیکاری استخراج و نام‌گذاری شدند. بر اساس نتایج ارائه شده بیشترین شکاف مربوط به وضعیت آموزش بوده و با وجود اینکه وضعیت آموزش در زاهدان و تهران از سایر موارد میانگین بیشتری کسب نموده است اما تفاوت بین سطح آموزش تهران و زاهدان چشمگیرتر بوده است. کمترین شکاف نیز مربوط به فقر و نابرابری اقتصادی است که با وجود تفاوت چشمگیر این دو مقوله در دو شهر به علت وجود فقر و نابرابری اقتصادی در دو شهر و مطلوب نبودن وضعیت این دو متغیر در تهران شکاف کمتری از این لحاظ بین دو شهر مشاهده شده است.

مفاهیم کلیدی: *عوامل اجتماعی، توسعه پایدار، جامعه‌شناسی شهری*

---

[۱] دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی ـ اقتصادی و توسعه، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
babaeim89@gmail.com

[۲] استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد آزادشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، آزادشهر، ایران (نویسنده مسئول)
amirahmadi569@yahoo.com

[۳] دانشیار گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
mohseni.net14@gmail.com

مقدمه و بیان مسأله

توسعه به معنای تغییر و تحول سابقه‌ای به قدمت عمر بشر دارد و انسان از بدو تولد به دنبال تغییراتی بوده است که در شکل و محتوای زندگی خود به وجود آورده که به بهبود اوضاع زندگی منجر شده است (*Azkia & Ghafari, 2013:132*). توسعه پایدار مفهومی است که به واسطه پیامدهای زیست‌محیطی و اجتماعی ناشی از رویکردهای توسعه یک‌جانبه اقتصادی پس از انقلاب صنعتی و تغییر نگرش بشر به مفهوم رشد و پیشرفت پدید آمده است (*Dehbalaei & et. al, 2023:162*). توسعه پایدار به‌عنوان یک فرآیند در حالی که لازمه بهبود و پیشرفت است، اساس بهبود وضعیت و رفع کاستی‌های اجتماعی و فرهنی جوامع پیشرفته را فراهم می‌آورد و به‌عنوان موتور محرکه پیشرفت متعادل، متناسب و هماهنگ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی همه جوامع به ویژه کشورهای در حال توسعه مطرح است (*Rezagholi & et. al, 1989:23*). عوامل اجتماعی عواملی هستند که در موقعیت‌های اجتماعی بر رفتار و کردار ما اثر می‌گذارند. بنابراین عوامل اجتماعی به همراه عوامل اقتصادی و محیطی در دگرگونی‌های اجتماعی نقش بسیار مهمی ایفا می‌کنند. اگر چه در دگرگونی‌های اجتماعی نظیر حرکت به سوی توسعه پایدار عوامل اجتماعی، اقتصادی و محیطی به همراه یکدیگر شرکت دارند و نمی‌توان آنها را جدای از یکدیگر تصور کرد، اما به دلیل انعطاف بیشتر عوامل اجتماعی نسبت به عوامل دیگر در هنگام برنامه‌ریزی در مسیر توسعه پایدار می‌توان نسبت به عوامل دیگر یعنی عوامل اقتصادی و محیطی توجه بیشتری به آنها داشت. هدف این پژوهش بررسی تأثیر برخی متغیرهای اجتماعی مهم همچون افزایش جمعیت، بیکاری، فقر، سلامت، نابرابری اقتصادی، اینترنت و آموزش در توسعه پایدار است (*Ghenaatian, 2021:157*). این موضوع که آیا رشد سریع جمعیت آنقدر که برخی گمان می‌کنند جدی است یا نه اختلاف نظرهای اساسی وجود دارد. از یک طرف باید دانست که رشد جمعیت تنها عامل و یا حتی مهم‌ترین عامل پایین بودن سطح زندگی، عدم اعتماد به نفس و محدودیت آزادی در کشورهای جهان سوم نیست. از طرف دیگر، به همان اندازه ساده‌اندیشی خواهد بود که استدلال کنیم رشد سریع جمعیت در بسیاری از کشورها و مناطق، تشدیدکننده جدی اجزای تشکیل‌دهنده عقب‌ماندگی نیست (*Zahedi, 2015:219*). یک استدلال مرسوم‌تر اقتصادی این است که رشد جمعیت جزء ضروری توسعه اقتصادی است. جمعیت بزرگ‌تر تقاضای مصرفی مورد نیاز را به وجود می‌آورد و با این کار، دست یافتن به سطح بالاتر تولید عرضه کافی و ارزان نیروی کار را تأمین می‌کند (*Azizi, 2016:25*). به‌علاوه بسیاری از مناطق روستایی جهان سوم در واقع کم‌جمعیت هستند و این بدان معنی است که این مناطق

دارای زمین‌های بلااستفاده و قابل کشت زیادی است و در صورتی وجود جمعیت بیشتری که آن را کشت کنند، تولید کشاورزی افزایش زیادی می‌یافت (*Zahedi, 2015:32*). بنابراین از یک‌سو نیروی انسانی کافی و ارزان قیمت جهت پیشبرد طرح‌های اقتصادی فراهم است و از سوی دیگر افزایش جمعیت به معنی افزایش مصرف و گسترش بازار است که خود زمینه‌ساز رونق اقتصادی، گسترش سرمایه‌گذاری و در نهایت حرکت به سوی توسعه پایدار است. یکی دیگر از عوامل اجتماعی آموزش است. نمی‌توان انکار کرد که نیروی کار تحصیل‌کرده شرط لازم رشد اقتصادی مستمر است. تأثیر شگفت‌انگیز تربیت و آموزش در زندگی انسان و شکوفایی استعدادها و ارزش‌های والای انسانی بر هیچ‌کس پوشیده نیست (*Pourafkari, 2001:23*). تربیت و آموزش درست نه تنها می‌تواند در رشد اخلاقی، رفتاری و حتی جسمانی افراد مؤثر باشد، بلکه وسیله‌ای در جهت رفع نیازهای حقیقی و مصالح اجتماعی به شمار می‌آید یعنی نقش تربیت و آموزش نه تنها در عینیت بخشیدن به زندگی مادی و معنوی فرد متوقف و محدود نمی‌شود، بلکه تمام شئون اجتماعی او را در بر می‌گیرد و عامل رشد و تحول اساسی جامعه می‌گردد. "رشد اقتصادی در هر جامعه تا حدودی بستگی به میزان تحول در رفتار فردی دارد چرا که انسان مهم‌ترین عامل در فرآیند تولید است، زیرا که از یک‌طرف قدرت مدیریت و تخصیص منابع را در اختیار دارد و از طرف دیگر با نیروی کار خود تصمیم‌های اتخاذ شده را جامه عمل می‌پوشاند. بدین ترتیب تحولات فردی واجتماعی برای نیل به رشد اقتصادی، حیاتی است" بنابراین در این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال هستیم که عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان کدامند و ارزیابی آن‌ها به چه صورتی است؟

پیشینه پژوهش

الف) تحقیقات داخلی

ورکیانی‌پور و همکاران (۱۴۰۳)، تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی زنان و اثرات آن بر توسعه پایدار اجتماعی در مناطق شهری پرداختند. مدل توسعه کارآفرینی زنان بر اساس زنجیره ارزش کارآفرینی با رویکرد توسعه پایدار اجتماعی ارائه گردید. این مدل در تدوین توسعه کارآفرینی زنان کمک شایانی نموده و نقاط قوت و ضعف را به خوبی نمایان می‌سازد.

مبارکی و همکاران (۱۴۰۲)، بررسی وضعیت توسعه اجتماعی در استان های کشور پرداختند. توسعه اجتماعی تعریف و شاخص‌های سنجش آن با توجه به قرابت با شاخص‌های بین‌المللی، امکان مقایسه‌پذیری در سطوح مختلف به دست آمد. توسعه اجتماعی عبارت است

از "ارتقاء ظرفیت جامعه از درون فرایندِ چندوجهیِ برنامه‌ریزی‌شده که ضمن پاسخگویی به نیاز افراد در بستری امن و عادلانه از امکانات و خدمات، آنها را قادر می‌سازد تا با استفاده از ارزش‌ها و مهارت‌های خود، کیفیت زندگی‌شان را ارتقاء دهند". این مطالعه مبتنی بر روش‌شناسی ترکیبی، دسته توسعه ابزار از نوع‌شناسی کراسول و پلانو ـ کلارک است. با فراترکیب در الگوی نوبلت و هیر اسناد، گزارشات بین‌المللی و ملی طبقه‌بندی و با دلفی اعتبارسنجی گردید. با طی مراحل شاخص‌سازی، ۱۰۷ شاخص به‌دست آمد که با تحلیل ثانویه در تمامی استان‌های کشور اندازه‌گیری گردید. طبق نتایج میانگین ۱۹ استان، پایین‌تر از میانگین کشوری است.

معصومی و همکاران (۱۴۰۱)، به بررسی عوامل اجتماعی ـ فرهنگی مؤثر بر فرایند توسعه پایدار در شهرهای صنعتی پرداختند. نتایج بدست آمده نشان می‌دهد در شهر مورد مطالعه متغیرهای مستقل همچون استفاده از رسانه‌های جمعی دارای ضرایب، استفاده از کتاب و مجله، تخصص و مهارت، حکمرانی خوب، رفتارهای زیست‌محیط، تمایل به مشارکت، حقوق شهروندی و اوقات فراغت بوده‌اند. بنابراین تغیرات درونی متغیر توسعه پایدار شهری را پیش‌بینی کرده‌اند و بیشترین نقش را عوامل اقتصادی بر عهده داشته‌اند.

علیزاده و همکاران (۱۳۹۹)، بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه شهر تبریز با رویکرد کیفی پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد؛ ۵ مفهوم اجتماعی که تأثیر زیادی بر توسعه شهر تبریز دارند عبارتند از؛ «اختلال در مجاری جامعه‌پذیری»، «فرسایش اعتماد اجتماعی»، «ضعف همگرایی اجتماعی و سیاسی»، «ضعف ارتباط متقابل احزاب و گروه‌های واسط با مردم» و «گسترش بی‌تفاوتی اجتماعی». از دیدگاه متخصصین رابطه این ۵ مفهوم با توسعه شهری رابطه‌ای معکوس می‌باشد؛ به این معنی که با گسترش هر یک از این مفاهیم، روند دستیابی به توسعه شهری در تبریز کندتر می‌شود. نهایتاً «ضعف حکمرانی اجتماعی (اختلال در کارکرد خرده نظام اجتماعی)» به‌عنوان هسته مرکزی پژوهش انتخاب شد.

ب) تحقیقات خارجی

Anh & et. al (2022)، توسعه پایدار کارآفرینی اجتماعی شواهدی از ویتنام پرداختند. این مقاله نوع غالب کارآفرینی را در هر یک از دو منطقه متمایز نشان داد. در نهایت، مقاله چندین راه حل برای تقویت کارآفرینی اجتماعی و تجاری در روستاها پیشنهاد کرد. برای تقویت حمایت متقابل خود، برای ترویج اثر هم‌افزایی و گسترش آنها به منظور توسعه پایدار می‌باشد.

Moosa & et. al (2021)، توسعه اجتماعی پایدار با هدف مقابله با فقر برای دستیابی به برابری سلامت پرداختند. توسعه اجتماعی پایدار شامل برنامه‌ها و سیاست‌هایی است که به ایجاد برابری سلامت کمک می‌کنند، از جمله مقابله با فقر. اقداماتی مانند ارتقاء دسترسی به خدمات بهداشتی، توسعه زیرساخت‌های بهداشتی در مناطق محروم، و ارائه آموزش‌های بهداشتی و پیشگیری از بیماری‌ها می‌توانند در این زمینه مؤثر باشند. هدف از این اقدامات، بهبود کیفیت زندگی افراد و کاهش نابرابری‌های سلامتی است.

Luna & et.al (2020)، پایداری مبتنی بر شکل‌گیری اجتماعی و تفکر پیچیده یا توسعه اجتماعی پایدار پرداختند. اگر چه توسعه اجتماعی پایدار سعی می‌کند برای دستیابی به پایداری بر جنبه اجتماعی تکیه کند، اما فاقد معرفت‌شناسی خاص است و در تعریف اولویت‌هایی که دگرگونی‌های فوری برای دستیابی به پایداری را تضمین می‌کند، ناکام است. در پاسخ به این مشکل، استفاده از تفکر پیچیده و شکل‌گیری اجتماعی برای بهبود توسعه اجتماعی پایدار، و همچنین ایجاد یک فرآیند فرا رشته‌ای متمرکز بر پروژه‌های آموزشی مشارکتی با هدف ایجاد تحولات فوری که در سازمان‌های اجتماعی، آموزش و پرورش مورد نیاز است، پیشنهاد شده است.

مبانی و چارچوب نظری

توسعه پایدار بر سه رکن استوار است. این ارکان عبارتند از: توسعه اجتماعی، توسعه اقتصادی و حفاظت از محیط زیست (*Furedi, 2015:170*). این سه رکن به هم وابسته هستند و نقطه تلاقی آنها توسعه پایدار است. از دید *Sen (2012)*، انسان فردی است نقش‌آفرین نه منفعل و نقش‌پذیر. در این منظر انسان برای خویشتن خویش بر کرسی داوری و تصمیم‌سازی می‌نشیند. آینده‌ای را که به هر دلیل برایش مطلوب و ارزشمند است تعیین می‌کند و برای رسیدن به آن تصمیمات مناسب می‌گیرد. چون برای این کار به هم‌رأیی و همراهی دیگران نیاز دارد، باید سازوکارهایی وجود داشته باشد که وی را در این امر به طریقی کارآمد یاری دهد. بنابراین فرد و جامعه در مسیر توسعه پایدار نقش اساسی دارند (*Vosoughi & et.al, 2004:25*). اگر چه وجود ارکان دیگر برای توسعه پایدار بسیار مهم است، اما بدون توجه به عوامل اجتماعی مورد نیاز نیز دستیابی به آن تقریباً غیر ممکن است. از آنجا که محور توسعه انسان است، یعنی توسعه پایدار در جهت رفاه انسان اهدافی را مشخص می‌کند و برای رسیدن به آن راهکارهایی را تعیین می‌کند، اما این انسان ساخته جامعه است. در هر یک از این ابعاد عوامل متعددی وجود دارند که بر روند توسعه تأثیرگذارند.

برخی از این عوامل پیدا و برخی نیز پنهان‌اند. اگر چه این عوامل به یکدیگر وابسته هستند، این عوامل اجتماعی هستند که بر تعیین اهداف، مسیر و ابزار نیل به توسعه پایدار تأثیرگذارند. در نظریات توسعه پایدار و قبل از آن به نوعی به این عوامل پرداخته شده است. عوامل اجتماعی به اندازه عوامل دیگر مانند عوامل اقتصادی و محیط در شکل‌گیری توسعه پایدار دارای اهمیت هستند، به‌عنوان مثال کشور کره جنوبی که از نظر منابع به مراتب از کشور ما فقیرتر است، در توسعه از کشور ما پیشی گرفته است یا کشورهای دیگری نظیر مالزی و اندونزی نیز در این ردیف قرار می‌گیرند. لمن و کاکس عقیده داشتند که توسعه پایدار فرآیند اصلاح و بهبود اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است که مبتنی بر فناوری و همراه با عدالت اجتماعی باشد، به طریقی که اکوسیستم را آلوده و منابع طبیعی را تخریب نکند. نکته مهم این نظریه توجه به عدالت اجتماعی است، یعنی توسعه پایدار باید در روند خود همواره عدالت اجتماعی را مد نظر قرار دهد و نابرابری‌های اجتماعی را از نظر فرهنگی و اقتصادی در مسیر خود بزداید. نکته غایی این تعریف افزایش منابع انسانی و توانمندسازی جامعه است یعنی توسعه پایدار در فرآیند خود باید منابع انسانی را افزایش دهد که انسان‌هایی آگاه، کارآمد و خلاق تربیت کند. فوگل در نظریه نیز خود برای فقر و بهداشت اهمیت اساسی قائل است. از نظر استرانگ توسعه پایدار نه تنها شامل اقتصاد و مناسبت‌های اجتماعی می‌شد که مسئله جمعیت، شیوه استفاده از منابع طبیعی و به‌ویژه تأثیرات این عوامل بر محیط زیست را نیز در بر می‌گیرد؛ بنابراین در نظریه‌های توسعه پایدار عواملی نظیر بهداشت، فقر، آموزش، نابرابری، بیکاری (عوامل اقتصادی) ارتباطات (اینترنت) و جمعیت تشخیص داده می‌شود (*Maleki & et. al, 2023:37*).

تا سال‌های پایانی دهه ۱۹۷۰ معیارهای کاهش فقر، بیکاری و نابرابری در تلقی رایج از توسعه چندان مطرح نبود و توسعه به‌طور کلی به‌عنوان رشد درآمد سرانه در نظر گرفته می‌شد (*Masoumi Jahatlou, 2022:148*). بر اساس فرضیه سیمون کوزنتس (منحنی کوزنتس) در دهه ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰، زمانی که اقتصادی توسعه پیدا می‌کند، نیروهای بازار در ابتدا باعث افزایش نابرابری اقتصادی و سپس منجر به کاهش آن می‌شوند. کوزنتس اذعان می‌کند که باید پذیرفت این رابطه تابعی مطرح شده تا حدودی با ایده‌های آرزومندانه و خوش‌خیالانه آمیخته بوده است (*Zarei & et. al, 2017:169*). از این زاویه است که به تدریج مسئله رابطه فقرزدایی با اشتغال و رابطه کاهش بیکاری با افزایش حرکت به سمت عدالت اقتصادی ـ اجتماعی به صورت معنی‌داری مورد توجه نظریه‌پردازان قرار گرفت. از آنجا که گروه‌های ندار در مقایسه با گروه‌های داراتر، تمایل بیشتری به مصرف کالاهای کاربر دارند،

در شرایط نهادی به شدت طراحی شده، حتی در افق کوتاه‌مدت، اقدامات بازتوزیعی به نفع گروه‌های فقیر درآمدی می‌تواند موجب افزایش اشتغال گردد (*Zahedi, 2015:169*). به همین قیاس، برخی از نظریه‌پردازان توسعه به روشنی دریافتند که برای برقراری عدالت اقتصادی در یک جامعه فقیر، ایجاد فرصت‌های شغلی می تواند مهم‌ترین ابزار مورد استفاده باشد (*Varkianipour, 2014:5*). این یافته‌ها به روشنی نشان می‌دهد که چگونه عدالت اقتصادی ـ اجتماعی و خلق فرصت‌های شغلی می‌توانند تعاملی سازنده و پایدار در راستای نیل به توسعه همراه با برابری داشته باشند. نتایج یک پژوهش نشان می‌دهد که نابرابری آموزشی اثر منفی بر نرخ اشتغال دارد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و روش تحقیق کیفی ـ کمی است. روش نمونه‌گیری در بخش کیفی به صورت گلوله برفی به منظور شناخت عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان می‌باشد و در بخش کمی تصادفی ساده برای تعیین و وضعیت‌سنجی مؤلفه‌های شناسایی شده انتخاب شدند. جامعه آماری این تحقیق شامل صاحب‌نظران، اساتید و متخصص دانشگاهی و اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی بوده است. در این مطالعه به هدف پژوهش، مشارکت‌کنندگان بالقوه در این تحقیق شامل صاحب‌نظران، اساتید و متخصص دانشگاهی و عضو هیأت علمی دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی بوده است. یک بُعد کیفی که تحلیل‌ها، استدلال‌ها و استنتاج‌هایی است که بر نتایج به‌دست آمده از محاسبات آماری صورت می‌گیرد تا بتوان نتایج حاصل از مشاهدات در نمونه انتخابی را به جامعه مورد نظر تعمیم داد. در مرحله بعد با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته که مقیاس اندازه‌گیری در پژوهش حاضر از نوع مقیاس فاصله‌ای می باشد و از طیف لیکرت ۵ تایی استفاده خواهد شد. که در بین ۱۵ نفر از نخبگان شهری و جامعه‌شناسی شهر تهران و زاهدان توزیع شد وضعیت موجود هر یک از مؤلفه‌های اجتماعی در دو استان، وضعیت کلی مؤلفه‌های اجتماعی، شکاف بین وضعیت مؤلفه‌های اجتماعی در دو شهر تهران و زاهدان، اولویت‌بندی نشانگرها بر اساس وضعیت آنها و اولویت‌بندی خرده نشانگرها بر اساس وضعیت آنها از نقطه‌نظر نخبگان جامعه‌شناسی مورد بررسی قرار گرفت. همچنین برای آزمون مقایسه میانگین مؤلفه‌های تحلیل در دو شهر تهران، مرکز استان تهران و پایتخت کشور و زاهدان، مرکز استان سیستان و بلوچستان می‌باشند. با توجه به نرمال یا غیر نرمال بودن توزیع

متغیرهای مورد بررسی، به ترتیب از آزمون t یک نمونه‌ای و آزمون ویلکاکسون یک نمونه‌ای به منظور مقایسه وضعیت موجود و مطلوب در دو شهر تهران و زاهدان شده است.

یافته‌های پژوهش

جهت اکتشاف عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان؛ نظریات و مدل‌های مختلفی گردآوری و مورد بحث و نتیجه‌گیری قرار گرفت. در اولین مرحله از تکنیک دلفی، شاخص‌های شناسایی شده، در اختیار گروه خبرگان قرار گرفت و از آنها خواسته شد تا موافقت یا مخالفت خود را با هر یک از این شاخص‌ها تعیین شده مشخص کنند. در واقع بعد از مشخص و قطعی شدن متغیرها و مؤلفه‌های عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان در این قسمت، مؤلفه‌ها مربوط به متغیرها تعیین شده است. این مؤلفه‌ها با توجه به مبانی نظری و ادبیات داخلی و خارجی موجود برای هر یک از ابعاد، مطرح شده است. در جدول ۱ مؤلفه‌ها مربوط به هر بُعد ارائه شده است. سپس در ادامه این مؤلفه به خبرگان ارائه شده و طی چهار دور دلفی در نهایت مؤلفه‌هایی را که از میانگین مورد نظر بیشتر بوده تأیید و در غیر این صورت حذف شده است. در ادامه نتایج حاصل از دور اول تا سوم دلفی برای مؤلفه‌ها ارائه شده است.

جدول ۱: ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخص‌های اجتماعی استخراج شده مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان

Table 1: *Extracted Dimensions, Components, and Social Indicators Affecting the Sustainable Development of the Cities of Tehran and Zahedan*

عامل اصلی	سؤالات دور ۱	نماد
Main Factor	*Questions Round 1*	*Symbol*
آموزش	آموزش موجب ارتقای آگاهی جامعه درباره مسائل محیط زیستی و توسعه پایدار می‌شود	*edu1*
	آموزش به شهروندان کمک می‌کند تا اقدامات پایدار در زندگی روزمره خود را انجام دهند	*edu2*
	افزایش سطح آموزش در جامعه، توانمندی‌ها و مهارت‌های لازم برای اجرای پروژه‌های توسعه پایدار را تقویت می‌کند	*edu3*
	آموزش به شهروندان اهمیت حفظ منابع طبیعی و بهره‌برداری پایدار از آنها را می‌آموزد	*edu4*
	آموزش تأثیر قابل توجهی بر افزایش همکاری و هماهنگی بین	*edu5*

عامل اصلی	سؤالات دور ۱	نماد
Main Factor	*Questions Round 1*	*Symbol*
	شهروندان و سازمان‌های محیط زیستی دارد	
	آموزش می‌تواند به توانمندسازی شهروندان در حل مسائل محیط‌زیستی و توسعه پایدار کمک کند	*edu6*
	آموزش به شهروندان مهارت‌های لازم برای ارزیابی تأثیرات زیست‌محیطی پروژه‌ها را افزایش می‌دهد	*edu7*
	آموزش به شهروندان می‌تواند باعث کاهش فرسایش خاک، تخریب پوشش گیاهی، کاهش منابع آب و آلودگی منابع (خاک، هوا و آب) شود	*edu8*
	آموزش به شهروندان نقشی در ارتقای فرهنگ محیط زیستی و توسعه پایدار در جامعه دارد	*edu9*
	آموزش به شهروندان باعث تغییر رفتارهای غیر پایدار و بهبود عملکرد آنها در جهت توسعه پایدار می‌شود	*edu10*
	آموزش به شهروندان می‌تواند در توسعه فرهنگ حفاظت از منابع طبیعی و استفاده بهینه از آنها تأثیرگذار باشد	*edu11*
	آموزش به شهروندان می‌تواند در کاهش آلودگی هوا و بهبود کیفیت هوای شهرها مؤثر باشد	*edu12*
	آموزش می‌تواند در ترویج استفاده از حمل و نقل عمومی و کاهش استفاده از خودروهای شخصی دخیل باشد	*edu13*
	آموزش به شهروندان می‌تواند در توسعه ساخت و ساز پایدار و استفاده از فناوری‌های سبز تأثیرگذار باشد	*edu14*
	آموزش به شهروندان می‌تواند در ترویج استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر و کاهش استفاده از سوخت‌های فسیلی مؤثر باشد	*edu15*
	آموزش به شهروندان می‌تواند در ایجاد کنش‌های پایدار برای مقابله با تغییرات آب و هوایی سودمند باشد	*edu16*
فقر	فقر تأثیر منفی بر توسعه پایدار شهر دارد	*p1*
	فقر می‌تواند بر عملکرد اقتصادی شهر تأثیر بگذارد	*p2*
	فقر می‌تواند بر شاخص‌های سلامتی در شهر تأثیر بگذارد	*p3*
	فقر می‌تواند بر زیرساخت‌های شهری (مانند حمل و نقل، آب و فاضلاب، برق و...) در تأثیر بگذارد	*p4*
	تجربه‌ی کم آموزش و عدم دسترسی به تحصیلات می‌تواند عاملی برای تضعیف توسعه پایدار در شهرهاست	*p5*
	تامین مسکن مناسب برای شهروندان با درآمد پایین می‌تواند به	*p6*

عامل اصلی	سؤالات دور ۱	نماد
Main Factor	*Questions Round 1*	*Symbol*
	کاهش فقر و ارتقای توسعه پایدار شهرها کمک کند	
	تنوع فرهنگی و اجتماعی در شهرها می‌تواند به کاهش فقر و ارتقای توسعه پایدار کمک کند	*p7*
	نبود فرصت‌های اشتغال مناسب می‌تواند فقر را تشدید کرده و توسعه پایدار را مختل می‌کند	*p8*
	شرایط آب و هوایی نامساعد می‌تواند فقر را تشدید کرده و توسعه پایدار را مختل کند	*p9*
	کمبود منابع مالی و اقتصادی در شهرها می‌تواند فقر را تشدید کرده و توسعه پایدار را مختل کند	*p10*
اینترنت	دسترسی به اینترنت و فناوری اطلاعات می‌تواند به توسعه پایدار شهرها کمک کند	*e1*
	اینترنت می‌تواند در بهبود کیفیت زندگی شهروندان شهرها دخالت کند	*e2*
	اینترنت می‌تواند به بهبود سیستم‌های انرژی پایدار در شهرها کمک کند	*e3*
	اینترنت می‌تواند در افزایش شفافیت و مشارکت شهروندان در مدیریت شهری سهمی داشته باشد	*e4*
	اینترنت می‌تواند به بهبود حمل و نقل عمومی در شهرها کمک کند	*e5*
	تجارت الکترونیک و توسعه اقتصادی آن می‌تواند به توسعه پایدار شهرها کمک کند	*e6*
	اینترنت اشیاء (*IOT*) می‌تواند در بهبود مدیریت منابع آب، فاضلاب و پسماندها در شهرها کمک کند	*e7*
افزایش جمعیت	افزایش جمعیت شهرها می‌تواند به نظام حمل و نقل پایدار کمک کند	*pi1*
	افزایش جمعیت شهرها می‌تواند به بهبود سیستم‌های تأمین آب و انرژی کمک کند	*pi2*
	افزایش جمعیت شهرها می‌تواند به بهبود زیرساخت‌های شهری و شبکه‌های ارتباطی کمک کند	*pi3*
	افزایش جمعیت شهرها می‌تواند به توسعه فضای سبز و پارک‌ها کمک کند	*pi4*
	افزایش جمعیت شهرها می‌تواند به افزایش اشتغال و رفاه اجتماعی کمک کند	*pi5*
	افزایش جمعیت شهرها می‌تواند به تنوع فرهنگی و اجتماعی کمک	*pi6*

عامل اصلی	سؤالات دور ۱	نماد
Main Factor	*Questions Round 1*	*Symbol*
	کند	
	افزایش جمعیت شهرها می‌تواند به رشد اقتصادی و تجارت کمک کند	*pi7*
	افزایش جمعیت شهرها می‌تواند به افزایش فرصت‌های آموزشی دسترسی بیشتر کمک کند	*pi8*
	افزایش جمعیت شهرها می‌تواند به کاهش فقر کمک کند	*pi9*
	افزایش جمعیت شهرها می‌تواند به کاهش آلودگی محیطی کمک کند	*pi10*
	افزایش جمعیت شهرها می‌تواند به بهبود حمل و نقل عمومی کمک کند	*pi11*
	افزایش جمعیت شهرها می‌تواند به توسعه فضای سبز و پارک‌ها کمک کند	*pi12*
سلامت	طراحی شهری مناسب، ایمنی و امنیت شهروندان را افزایش می‌دهد	*h1*
	افزایش فضاهای سبز و پارک‌ها در شهرها می‌تواند به بهبود روحیه و رفاه شهروندان کمک کند	*h2*
	دسترسی آسان به منابع آب تمیز و پایدار در شهرها می‌تواند به بهبود سلامتی شهروندان کمک کند	*h3*
	تجهیزات و زیرساخت‌های بهداشتی و درمانی در یک شهر سالم مهم هستند	*h4*
	حمل‌ونقل عمومی پایدار می‌تواند به بهبود سلامتی شهروندان و کاهش آلودگی هوا کمک کند	*h5*
	امکانات ورزشی قابل دسترس در مناطق مختلف شهر می‌تواند به سلامتی شهروندان مرتبط باشد	*h6*
	تجهیزات بهداشتی عمومی، مانند توالت‌های عمومی و سطل‌های زباله، اهمیتی برای سلامت و بهبود محیط شهری دارند	*h7*
نابرابری اقتصادی	نابرابری در توزیع ثروت و منابع اقتصادی می‌تواند به توسعه پایدار شهرها ضربه بزند	*ei1*
	دسترسی آسان به خدمات اساسی مانند بهداشت، تحصیل و کار به تعادل اقتصادی و اجتماعی در شهرها کمک می‌کند	*ei2*
	استفاده از منابع و تکنولوژی‌های پایدار در مناطق فقیر شهری می‌تواند به رشد اقتصادی و بهبود شرایط زندگی این مناطق کمک کند	*ei3*
	تأمین مسکن مقرون به صرفه برای شهروندان با درآمدهای پایین می‌تواند به کاهش نابرابری اقتصادی و افزایش پایداری شهرها کمک	*ei4*

عامل اصلی	سؤالات دور ۱	نماد
Main Factor	*Questions Round 1*	*Symbol*
	کند	
	استثمار در زیرساخت‌های شهری، مانند حمل و نقل عمومی و زیرساخت‌های دیجیتال، می‌تواند برنامه‌های توسعه پایدار شهری را تقویت کند	*ei5*
	ترویج کسب و کارهای کوچک و متوسط می‌تواند به کاهش نابرابری اقتصادی در شهرها کمک کند	*ei6*
	نابرابری جنسیتی در سطح دستمزد و حقوق می‌تواند تأثیرات منفی بر توسعه پایدار یک جامعه داشته باشد	*ei7*
	تساوی دسترسی به منابع اقتصادی و فرصت‌های اشتغال می‌تواند به توسعه پایدار شهرها کمک کند	*ei8*
	دسترسی به خدمات عمومی مانند آب، برق، حمل و نقل عمومی و فضای سبز می‌تواند به کاهش نابرابری اقتصادی در شهرها کمک کند	*ei9*
بیکاری	بیکاری باعث تضعیف توسعه پایدار شهرها می‌شود	*g1*
	دولت و سیاست‌گذاران در مدیریت بیکاری در شهرها نقش فعال و تأثیرگذاری دارند	*g2*
	تحصیلات و آموزش می‌توانند به کاهش بیکاری در شهرها کمک کنند	*g3*
	تنش‌های اجتماعی و ناسازگاری اجتماعی می‌توانند عواملی باشند که بیکاری را در شهرها تشدید کنند	*g4*
	توسعه بنیادین زیرساخت‌های شهری مانند حمل و نقل و شبکه‌های ارتباطی تأثیر قابل توجهی در کاهش بیکاری و توسعه پایدار شهرها دارد	*g5*
	توسعه صنایع محلی و بازارهای کار محلی می‌توانند به کاهش بیکاری و توسعه پایدار شهرها کمک کنند	*g6*
	تشویق به کارآفرینی و تأمین منابع مالی برای شروع کسب و کار می‌تواند به کاهش بیکاری در شهرها کمک کند	*g7*
	استفاده از فناوری و نوآوری می‌تواند به خلق فرصت‌های شغلی در شهرها کمک کند	*g8*
	بیکاری می‌تواند به افزایش تنش‌های اجتماعی و روانی در شهرها منجر شود	*g9*
	بیکاری می‌تواند به کاهش سرمایه اجتماعی و حمایت از خدمات عمومی در شهرها منجر شود	*g10*
	بیکاری می‌تواند به کاهش فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی در شهرها	*g11*

عامل اصلی	سؤالات دور ۱	نماد
Main Factor	*Questions Round 1*	*Symbol*
	منجر شود	
	بیکاری می‌تواند به افزایش جرم‌آوری و تبعیض اجتماعی در شهرها منجر شود	*g12*
	بیکاری می‌تواند به کاهش درآمد افراد و تضعیف قدرت خرید در شهرها منجر شود	*g13*
	بیکاری می‌تواند به کاهش نرخ رشد اقتصادی و توسعه دهنده شهرها منجر شود	*g14*

در دور اول پرسشنامه در اختیار اعضای پانل قرار گرفت، تا افراد نظر خود را نسبت به مؤلفه‌های هر بعد از (کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) درج نمایند. ضریب کندال در دور اول، ۰.۲۲۹ برآورد شده است و کمتر از ۰.۵می‌باشد، بنابراین می‌بایست تا محاسبات دلفی در دور دیگر ادامه یابد تا اختلاف نظر بین اعضای پانل به حداقل برسد.

جدول ۲: ضریب کندال دور اول

Table 2: *First Round Kendall Coefficient*

تعداد	۱۲
ضریب کندال	۰.۲۲۹
کای اسکویر	۲۰۳.۳۲۴
درجه آزادی	۷۴
مقدار p	۰.۰۰۰

بر اساس پیشنهادات خبرگان در دور اول سه شاخص *eju17*، *eju18* و *h8* به تعداد شاخص‌های دور دوم اضافه گردید و این شاخص‌ها در جدول زیر عنوان شده‌اند. با توجه به اضافه گردیدن ۳ شاخص، تعداد شاخص‌ها در دور دوم از ۷۶ شاخص به ۷۹ شاخص افزایش یافت.

جدول ۳: شاخص اضافه شده در دور دوم بر اساس پیشنهادات خبرگان

Table 3: *Indicators Added in the Second Round Based on Experts' Suggestions*

مؤلفه	شاخص اضافه شده در دور دوم	نماد شاخص
Component	*Index Added in the Second Round*	*Index Symbol*
آموزش	آموزش به عامه مردم می‌تواند به ارتقاء سطح کیفی توسعه پایدار بیانجامد	*edu17*
	آموزش به شهروندان می‌تواند در افزایش مشارکت آنها در تصمیم‌گیری‌های مربوط به توسعه پایدار شهرها تأثیرگذار باشد	*edu18*
سلامت	ایجاد فضاهای عمومی برای تفریح و تفسیر هنری (مانند کتابخانه‌ها، گالری‌ها و سینماها) در شهرها می‌تواند به رشد فرهنگی و تعامل اجتماعی شهروندان کمک کند	*h8*

در دور دوم مجدداً پرسشنامه در اختیار اعضای پانل قرار گرفت اما با این تفاوت که این بار امتیاز هر معیار در دور اول آن نوشته شده بود تا افراد این بار بتوانند با توجه به دید جمعی مجدداً نظر خود را نسبت به ابعاد درج نمایند. در ضمن تعداد ۳ شاخص جدید گنجانده شد، و از خبرگان درخواست شد که این شاخص‌ها را نیز ارزش‌گذاری کنند. تغییرات شاخص‌ها در راند دوم نسبت به راند اول در جدول زیر کاملاً قابل مشاهده است نتایج حاصل از جمع‌آوری دیدگاه‌های مذاکره‌کنندگان در دور دوم، مبین افزایش ضریب کندال است که به نوعی میزان توافق بیشتر را نشان می‌دهد، که برابر با ۰.۲۵۷ می‌باشد و بیانگر بهبود اندک روند است، از این‌رو نیاز است تا یک دور دیگر ادامه یابد تا اختلاف نظر بین دو مرحله به حداقل برسد. ضریب کندال در دور دوم ۰.۲۵۷ محاسبه شده و مشاهده می‌شود که ضریب توافق کندال در دور دوم دلفی اندکی بهبود یافته است. آزمون در دور سوم نیز ادامه می‌یابد، تا ضریب کندال به بالاترین حد ممکن برسد.

جدول ۴: ضریب کندال دور دوم

Table 4: *Second Round Kendall Coefficient*

تعداد	۱۲
ضریب کندال	۰.۲۵۷
کای اسکویر	۲۳۷.۶۱۴
درجه آزادی	۷۷
مقدار *p*	۰.۰۰۰

دور سوم دلفی: نتایج حاصل از جمع‌آوری دیدگاه‌های مذاکره‌کنندگان در دور سوم، مبین افزایش ضریب کندال است که به نوعی میزان توافق بیشتر را نشان می‌دهد، که برابر با ۰/۴۷۰ می‌باشد و بیانگر بهبود روند به میزان قابل توجهی است، از این‌رو نیاز است تا یک دور دیگر ادامه یابد تا اختلاف نظر بین دو مرحله به حداقل برسد. ضریب کندال در دور سوم ۰.۴۷۰ محاسبه شده و مشاهده می‌شود که ضریب توافق کندال به خوبی در دور سوم دلفی بهبود یافته است. البته با توجه به موضوع و حساسیت آن این آزمون در دور چهارم نیز ادامه می یابد، تا ضریب کندال به بالاترین حد ممکن برسد.

جدول ۵: ضریب کندال دور سوم

Table 5: *Third Round Kendall Coefficient*

تعداد	۱۲
ضریب کندال	۰.۴۷۰
کای اسکویر	۴۳۳.۸۹۲
درجه آزادی	۷۷
مقدار p	۰.۰۰۰

دور چهارم دلفی

در دوره چهارم اعضای پنل نظرات خود را در مورد هر یک از ابعاد اعلام کردند که ضریب هماهنگی کندال افزایش کمتری پیدا کرد و به مقدار ۰.۵۰۰ رسید از آنجا که مقدار میانگین‌ها نسبت به دور سوم تغییر کمتری داشت و با توجه به این که میزان اجماع و اتفاق نظر اعضا رشد قابل توجهی را نشان نمی‌دهد، لذا می‌توان به تکرار دوره‌های دلفی پایان داد. در جدول ۶ نتایج دور چهار دلفی ارائه شده است.

جدول ۶: نتایج حاصله از دیدگاه‌ها و نظرات نهایی گروه خبرگان در رابطه با مؤلفه‌های پژوهش در دور چهار دلفی

Table 6: *Results of the Final Views and Opinions of the Expert Group Regarding the Research Components in the Fourth Delphi Round*

عامل اصلی	نماد	میانگین دور ۱	میانگین دور ۲	میانگین دور ۳	میانگین دور ۴	انحراف معیار
Main Factor	*Symbol*	*Average Round 1*	*Average Round 2*	*Average Round 3*	*Average Round 4*	*St. Deviation*
آموزش	*edu1*	۳.۹۱۷	۴.۰۸۳	۴.۱۶۷	۴.۴۱۷	۰.۵۱۵
	edu2	۴.۰۰۰	۴.۰۰۰	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۰.۳۸۹

عامل اصلی	نماد	میانگین دور ۱	میانگین دور ۲	میانگین دور ۳	میانگین دور ۴	انحراف معیار
Main Factor	*Symbol*	*Average Round 1*	*Average Round 2*	*Average Round 3*	*Average Round 4*	*St. Deviation*
	edu3	۴.۰۸۳	۴.۰۸۳	۴.۰۸۳	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
	edu4	۳.۹۱۷	۴.۰۰۰	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۰.۳۸۹
	edu5	۴.۳۳۳	۴.۲۵۰	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۰.۳۸۹
	edu6	۴.۰۸۳	۴.۰۸۳	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۰.۳۸۹
	edu7	۳.۴۱۷	۳.۵۸۳	۳.۷۵۰	۳.۷۵۰	۰.۴۵۲
	edu8	۲.۸۳۳	۲.۸۳۳	۲.۹۱۷	۲.۷۵۰	۰.۴۵۲
	edu9	۴.۲۵۰	۴.۲۵۰	۳.۹۱۷	۳.۹۱۷	۰.۲۸۹
	edu10	۴.۲۵۰	۴.۱۶۷	۳.۸۳۳	۳.۸۳۳	۰.۳۸۹
	edu11	۳.۷۵۰	۳.۷۵۰	۳.۹۱۷	۳.۹۱۷	۰.۲۸۹
	edu12	۳.۵۸۳	۳.۶۶۷	۴.۰۰۰	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
	edu13	۳.۸۳۳	۴.۰۰۰	۴.۰۰۰	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
	edu14	۳.۴۱۷	۳.۵۸۳	۳.۹۱۷	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
	edu15	۳.۸۳	۴.۰۰	۳.۷۵	۳.۷۵	۰.۴۵۲
	edu16	۳.۴۲	۳.۵۸	۳.۷۵	۴.۰۰	۰.۰۰۰
	edu17	-	۴.۰۸	۴.۰۰	۴.۰۰	۰.۰۰۰
	edu18	-	۴.۰۸	۳.۹۲	۴.۰۰	۰.۰۰۰
فقر	*p1*	۳.۸۳۳	۳.۹۱۷	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۰.۳۸۹
	p2	۴.۱۶۷	۴.۲۵۰	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۰.۳۸۹
	p3	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۴.۰۸۳	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
	p4	۴.۲۵۰	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۰.۳۸۹
	p5	۴.۲۵۰	۴.۳۳۳	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۰.۳۸۹
	p6	۴.۰۸۳	۴.۳۳۳	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۰.۳۸۹
	p7	۳.۸۳۳	۴.۰۰۰	۳.۷۵۰	۳.۷۵۰	۰.۴۵۲
	p8	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۴.۳۳۳	۴.۳۳۳	۰.۳۸۹
	p9	۳.۸۳۳	۳.۹۱۷	۳.۹۱۷	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
	p10	۴.۲۵۰	۴.۳۳۳	۳.۸۳۳	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
اینترنت	*e1*	۳.۷۵۰	۳.۶۶۷	۴.۰۰۰	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
	e2	۴.۰۰۰	۴.۰۸۳	۴.۳۳۳	۴.۴۱۷	۰.۵۱۵
	e3	۳.۵۸۳	۳.۷۵۰	۴.۳۳۳	۴.۵۰۰	۰.۵۲۲
	e4	۳.۸۳۳	۴.۰۰۰	۴.۴۱۷	۴.۵۸۳	۰.۵۱۵

عامل اصلی	نماد	میانگین دور ۱	میانگین دور ۲	میانگین دور ۳	میانگین دور ۴	انحراف معیار
Main Factor	*Symbol*	*Average Round 1*	*Average Round 2*	*Average Round 3*	*Average Round 4*	*St. Deviation*
	e5	۳.۸۳۳	۳.۹۱۷	۴.۰۰۰	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
	e6	۳.۸۳۳	۳.۸۳۳	۳.۸۳۳	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
	e7	۳.۴۱۷	۳.۵۸۳	۳.۷۵۰	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
افزایش جمعیت	*pi1*	۴.۲۵۰	۴.۳۳۳	۴.۳۳۳	۴.۴۱۷	۰.۵۱۵
	pi2	۴.۴۱۷	۴.۵۰۰	۴.۴۱۷	۴.۵۸۳	۰.۵۱۵
	pi3	۴.۱۶۷	۴.۴۱۷	۴.۵۰۰	۴.۵۸۳	۰.۵۱۵
	pi4	۳.۶۶۷	۳.۸۳۳	۳.۷۵۰	۳.۷۵۰	۰.۴۵۲
	pi5	۳.۴۱۷	۳.۵۸۳	۴.۰۰۰	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
	pi6	۲.۸۳۳	۲.۵۰۰	۲.۶۶۷	۲.۶۶۷	۰.۴۹۲
	pi7	۳.۷۵۰	۳.۸۳۳	۴.۰۸۳	۴.۰۸۳	۰.۲۸۹
	pi8	۴.۰۸۳	۴.۰۸۳	۴.۰۸۳	۴.۰۸۳	۰.۲۸۹
	pi9	۳.۹۱۷	۴.۰۸۳	۴.۰۸۳	۴.۰۸۳	۰.۲۸۹
	pi10	۳.۶۶۷	۳.۷۵۰	۴.۰۰۰	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
	pi11	۴.۰۸۳	۴.۳۳۳	۴.۵۸۳	۴.۵۸۳	۰.۵۱۵
	pi12	۳.۰۸۳	۳.۵۰۰	۳.۶۶۷	۳.۶۶۷	۰.۴۹۲
سلامت	*h1*	۳.۷۵۰	۳.۹۱۷	۴.۰۰۰	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
	h2	۴.۰۰۰	۳.۹۱۷	۴.۰۸۳	۴.۰۸۳	۰.۲۸۹
	h3	۳.۹۱۷	۴.۰۰۰	۴.۰۸۳	۴.۰۸۳	۰.۲۸۹
	h4	۴.۳۳۳	۴.۳۳۳	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۰.۳۸۹
	h5	۳.۷۵۰	۴.۰۰۰	۳.۹۱۷	۳.۹۱۷	۰.۲۸۹
	h6	۳.۸۳۳	۳.۸۳۳	۴.۰۰۰	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
	h7	۴.۰۸۳	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۰.۳۸۹
	h8		۴.۳۳۳	۴.۵۸۳	۴.۵۸۳	۰.۵۱۵
نابرابری اقتصادی	*ei1*	۳.۹۱۷	۴.۰۰۰	۴.۳۳۳	۴.۳۳۳	۰.۴۹۲
	ei2	۴.۱۶۷	۴.۲۵۰	۴.۲۵۰	۴.۲۵۰	۰.۴۵۲
	ei3	۴.۲۵۰	۴.۱۶۷	۴.۵۰۰	۴.۵۰۰	۰.۵۲۲
	ei4	۴.۰۸۳	۴.۱۶۷	۴.۳۳۳	۴.۳۳۳	۰.۴۹۲
	ei5	۳.۳۳۳	۳.۵۰۰	۳.۶۶۷	۳.۶۶۷	۰.۴۹۲
	ei6	۴.۰۸۳	۴.۰۰۰	۳.۹۱۷	۳.۹۱۷	۰.۲۸۹
	ei7	۴.۰۰۰	۳.۹۱۷	۴.۳۳۳	۴.۳۳۳	۰.۴۹۲

عامل اصلی	نماد	میانگین دور ۱	میانگین دور ۲	میانگین دور ۳	میانگین دور ۴	انحراف معیار
Main Factor	*Symbol*	*Average Round 1*	*Average Round 2*	*Average Round 3*	*Average Round 4*	*St. Deviation*
	ei8	۳.۸۳۳	۳.۷۵۰	۳.۸۳۳	۳.۸۳۳	۰.۳۸۹
	ei9	۳.۳۳۳	۳.۵۰۰	۳.۸۳۳	۳.۸۳۳	۰.۳۸۹
بیکاری	*ue1*	۴.۰۰۰	۴.۰۰۰	۴.۴۱۷	۴.۴۱۷	۰.۵۱۵
	ue2	۳.۵۸۳	۳.۵۸۳	۳.۸۳۳	۳.۸۳۳	۰.۳۸۹
	ue3	۴.۴۱۷	۴.۴۱۷	۴.۵۰۰	۴.۵۰۰	۰.۵۲۲
	ue4	۴.۰۸۳	۴.۰۸۳	۴.۴۱۷	۴.۴۱۷	۰.۵۱۵
	ue5	۲.۶۶۷	۲.۷۵۰	۲.۶۶۷	۲.۶۶۷	۰.۴۹۲
	ue6	۴.۱۶۷	۴.۱۶۷	۳.۷۵۰	۳.۷۵۰	۰.۴۵۲
	ue7	۳.۷۵۰	۳.۸۳۳	۳.۷۵۰	۳.۷۵۰	۰.۴۵۲
	ue8	۳.۸۳۳	۳.۹۱۷	۳.۹۱۷	۳.۹۱۷	۰.۲۸۹
	ue9	۳.۸۳۳	۴.۰۰۰	۳.۸۳۳	۳.۸۳۳	۰.۳۸۹
	ue10	۳.۶۶۷	۳.۷۵۰	۳.۸۳۳	۳.۸۳۳	۰.۳۸۹
	ue11	۳.۸۳۳	۳.۹۱۷	۴.۰۰۰	۴.۰۰۰	۰.۰۰۰
	ue12	۳.۹۱۷	۴.۲۵۰	۴.۴۱۷	۴.۴۱۷	۰.۵۱۵
	ue13	۳.۵۰۰	۳.۵۸۳	۴.۵۸۳	۴.۵۸۳	۰.۵۱۵
	ue14	۴.۱۶۷	۴.۰۸۳	۴.۶۶۷	۴.۶۶۷	۰.۴۹۲

بر اساس نتایج حاصل شده در مرحله چهارم دلفی میزان میانگین بدست آمده برای زیر معیارهای *edu8* و *ue5* کمتر از حد انتظار یعنی ۷۰ درصد یعنی عدد ۳.۵ (با توجه به اینکه در این پژوهش از طیف ۵ تایی لیکرت استفاده شده، در نتیجه مقدار ۷۰ درصد طیف برابر با ۳.۵۰ در نظر گرفته شده) است از این رو این معیارها حذف و سایر معیارهای مورد تأیید قرار گرفت. نتایج ضریب کندال دور چهارم دلفی گزارش شده است. بر اساس نتایج گزارش شده در جدول ۱۰، میزان ضریب کندال در دور سوم دلفی ۰.۵۰۰ برآورد شده، مقدار مناسبی است و همچنین بر اساس نتایج آزمون معنی‌داری ضریب کندال نتیجه می‌شود که این ضریب معنی‌دار است (P مقدار مربوط به معنی‌داری ضریب کندال کمتر از ۰.۰۵ می‌باشد)، بنابراین تکرار دوره‌های دلفی پایان داده خواهد شد.

جدول ۷: ضریب کندال دور چهارم
Table 7: *Fourth Round Kendall Coefficient*

تعداد	۱۲
ضریب کندال	۰.۵۰۰
کای اسکویر	۴۶۱.۹۶۴
درجه آزادی	۷۷
مقدار p	۰.۰۰۰

بررسی وضعیت موجود عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان

در فاز اوّل که در این پژوهش شاخص‌های اصلی عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان استخراج شدند و ساختار مدل به‌طور کلّی تبیین گردید. پس از شناخت عوامل و شاخص‌های مهم در فاز دوم مدل طراحی شده مورد آزمون قرار گرفت و مطلوبیت و کیفیت آن مورد تأیید واقع شد در فاز سوم پژوهش وضعیت موجود مدل عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان توسط پرسشنامه جمع‌آوری شده از افراد نمونه مورد بررسی قرار گرفت. در این فاز از تحقیق. ابتدا توزیع وضعیت موجود عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان مورد بررسی قرار گرفته و سپس جهت تجزیه و تحلیل وضعیت کنونی این عوامل در شهرهای تهران و زاهدان و شکاف وضعیت موجود این عوامل در دو شهر از روش آزمون‌های تی مستقل و زوجی و یا معادل ناپارامتری آنها آزمون من ویتنی و ویلکاکسون استفاده شد. سطح معناداری در این فاز پژوهش نیز $P<۰.۰۵$ در نظر گرفته شد. عملیات آماری با استفاده از نرم‌افزار *SPSS* نسخه ۲۶ انجام گردید.

بررسی وضعیت کنونی عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان

آماره‌های توصیفی وضعیت کنونی عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان به همراه نتایج آزمون کولموگرف اسمیرنوف آنها گزارش شده است. مشاهده می‌شود که توزیع متغیرهای وضعیت کنونی آموزش، فقر، اینترنت، افزایش جمعیت، سلامت، نابرابری اقتصادی و بیکاری در هر دو شهر از توزیع نرمال پیروی نمی‌کند ($P<۰.۰۵$)؛ همچنین نتایج میانگین گزارش شده نشان می‌دهد که میانگین وضعیت کنونی آموزش در شهر تهران با

مقدار ۳.۴۰۷ و انحراف معیار ۰.۶۷۲ بیشترین و متغیر نابرابری اقتصادی و بیکاری با مقدار میانگین ۲.۹۷۲ و انحراف معیارهای به ترتیب ۰.۵۶۹ و ۰.۴۷۸ کمترین میانگین را در شهر تهران کسب نموده است.

میانگین وضعیت کنونی آموزش در شهر زاهدان نیز با مقدار ۲.۱۳۷ و انحراف معیار ۰.۷۱۶ بیشترین و متغیر نابرابری اقتصادی با مقدار میانگین ۱.۹۴۷ و انحراف معیار ۰.۶۳۳ کمترین میانگین را در شهر زاهدان کسب نموده است. با توجه به نتایج آزمون کولموگروف حاکی از نرمال نبودن توزیع متغیرهاست؛ جهت بررسی وضعیت کنونی آنها از آزمون ویلکاکسون استفاده شد که نتایج آن نشان می‌دهد از نظر پاسخگویان وضعیت کنونی آموزش، اینترنت، افزایش جمعیت و سلامت در تهران در حد مطلوب و بیشتر از حد متوسط بوده چرا که پی مقدار آزمون ویلکاکسون کمتر از ۰.۵ و مقدار میانگین آنها بیش از حد وسط طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای یعنی ۳ برآورد شده است؛ همچنین، وضعیت کنونی نابرابری اقتصادی، فقر و بیکاری در تهران در حد متوسط ارزیابی شده است (P>۰.۵). نتایج آزمون ویلکاکسون نشان می‌دهد که وضعیت کنونی وضعیت کنونی آموزش، فقر، اینترنت، افزایش جمعیت، سلامت، نابرابری اقتصادی و بیکاری در زاهدان همگی در حد نامطلوب و کمتر از حد متوسط بوده است (P<۰.۰۵).

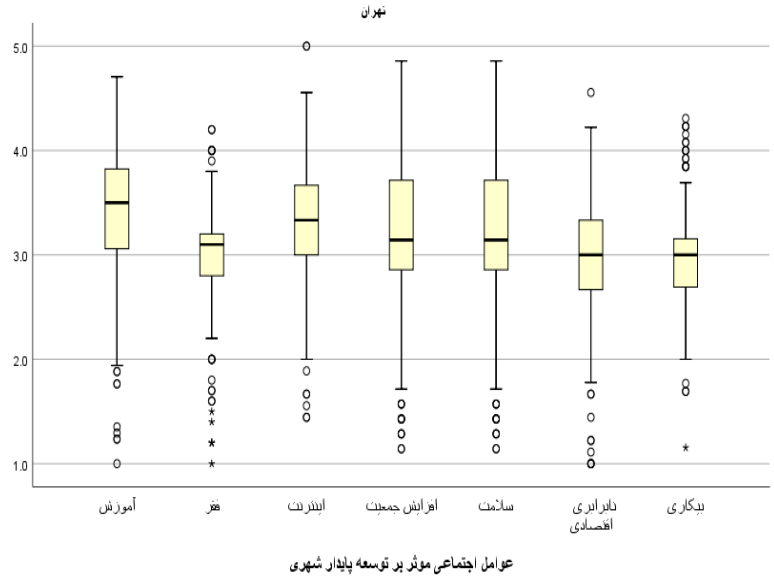
جدول ۸: وضعیت کنونی عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان

Table 8: *Current Status of Social Factors Affecting the Sustainable Development of the Cities of Tehran and Zahedan*

شهر	آماره	آموزش	فقر	اینترنت	افزایش جمعیت	سلامت	نابرابری اقتصادی	بیکاری
City	*Statistics*	*Education*	*Poverty*	*Internet*	*Population Growth*	*Health*	*Economic Inequality*	*Unemployment*
تهران	میانگین	۳.۴۰۷	۲.۹۷۵	۳.۲۹۲	۳.۲۰۸	۳.۲۰۸	۲.۹۷۲	۲.۹۷۲
	انحراف معیار	۰.۶۷۲	۰.۵۱۷	۰.۵۶۷	۰.۷۸۰	۰.۷۸۰	۰.۵۹۶	۰.۴۷۸
	کمترین	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	۱.۴۴۴	۱.۱۴۳	۱.۱۴۳	۱.۰۰۰	۱.۱۵۴
	بیشترین	۴.۷۰۶	۴.۲۰۰	۵.۰۰۰	۴.۸۵۷	۴.۸۵۷	۴.۵۵۶	۴.۳۰۸
	آماره *K.S*	۰.۰۹۱	۰.۱۸۴	۰.۱۵۱	۰.۱۲۸	۰.۱۲۸	۰.۱۳۱	۰.۱۱۰
	مقدار *P*	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰
	آماره کروسکال والیس	۸.۵۲۱-	۰.۷۳۲-	۷.۲۷۵-	۴.۴۶۴-	۴.۴۶۴-	۰.۴۵۹-	۱.۴۳۳-

شهر	آماره	آموزش	فقر	اینترنت	افزایش جمعیت	سلامت	نابرابری اقتصادی	بیکاری
City	*Statistics*	*Education*	*Poverty*	*Internet*	*Population Growth*	*Health*	*Economic Inequality*	*Unemployment*
	مقدار *P*	۰.۰۰۰	۰.۴۶۴	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۶۴۶	۰.۱۵۲
زاهدان	میانگین	۲.۱۳۷	۲.۰۲۹	۲.۱۹۱	۲.۰۱۳	۲.۰۱۳	۱.۹۴۷	۲.۱۱۸
	انحراف معیار	۰.۷۱۶	۰.۶۶۷	۰.۶۸۸	۰.۶۳۷	۰.۶۳۷	۰.۶۳۳	۰.۶۱۸
	کمترین	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰	۱.۰۰۰
	بیشترین	۴.۰۰۰	۴.۷۰۰	۴.۵۵۶	۴.۵۷۱	۴.۵۷۱	۴.۳۳۳	۳.۹۲۳
	آماره *K.S*	۰.۰۸۷	۰.۰۸۷	۰.۱۱۴	۰.۰۹۶	۰.۰۹۶	۰.۱۰۱	۰.۰۷۶
	مقدار *P*	۰.۰۰۸	۰.۰۰۸	۰.۰۰۰	۰.۰۰۲	۰.۰۰۲	۰.۰۰۱	۰.۰۳۴
	آماره کروسکال والیس	۹.۳۴۷-	۹.۷۴۱-	۹.۰۵۹-	۹.۹۷۳-	۹.۹۷۳-	۱۰.۰۰۴-	۹.۸۶۶-
	مقدار *P*	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰

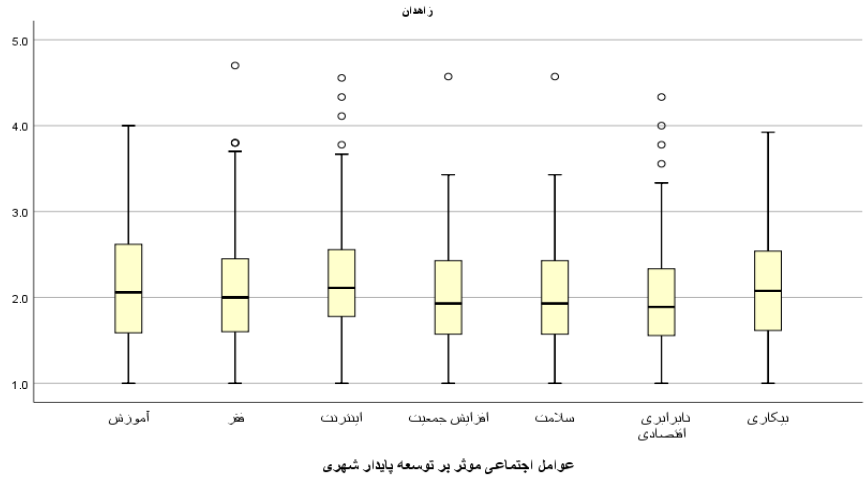
باکس پلات متغیرهای وضعیت کنونی آموزش، فقر، اینترنت، افزایش جمعیت، سلامت، نابرابری اقتصادی و بیکاری در هر شهر تهران به تصویر کشیده است. مشاهده می‌شود که میانه آموزش از سایر متغیرها بیشتر بوده و بنابراین وضعیت آن موزش از سایر متغیرها بهتر بوده است. بعد از آموزش وضعیت کنونی اینترنت در تهران نسبت به سایر متغیرها میانه بیشتر و در نتیجه وضعیت مطلوب‌تر را نشان می‌دهد. کمترین میانخ مربوط به بیکاری و نابرابری اقتصادی بوده که با توجه به اینکه چارک نابرابری اقتصادی بیشتر از بیکاری بوده می‌توان گفت وضعیت کنونی بیکاری در تهران نسبت به نابرابری اقتصادی نامطلوب‌تر ارزیابی شده است.

شکل ۱: باکس وضعیت کنونی عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهر تهران

Figure 1: *Box of the Current Status of Social Factors Affecting the Sustainable Development of Tehran*

باکس پلات متغیرهای وضعیت کنونی آموزش، فقر، اینترنت، افزایش جمعیت، سلامت، نابرابری اقتصادی و بیکاری در هر شهر زاهدان به تصویر کشیده است. مشاهده می‌شود که میانه اینترنت و آموزش از سایر متغیرها بیشتر بوده و بنابراین وضعیت این دو متغیر از سایر متغیرها بهتر بوده است. کمترین میانه مربوط به افزایش جمعیت و نابرابری اقتصادی بوده و می‌توان گفت وضعیت کنونی افزایش جمعیت و نابرابری اقتصادی در زاهدان نسبت به سایر متغیرها نامطلوب‌تر ارزیابی شده است.

شکل ۲: باکس وضعیت کنونی عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهر زاهدان

Figure 2: *Box of the Current Status of Social Factors Affecting the Sustainable Development of Zahedan City*

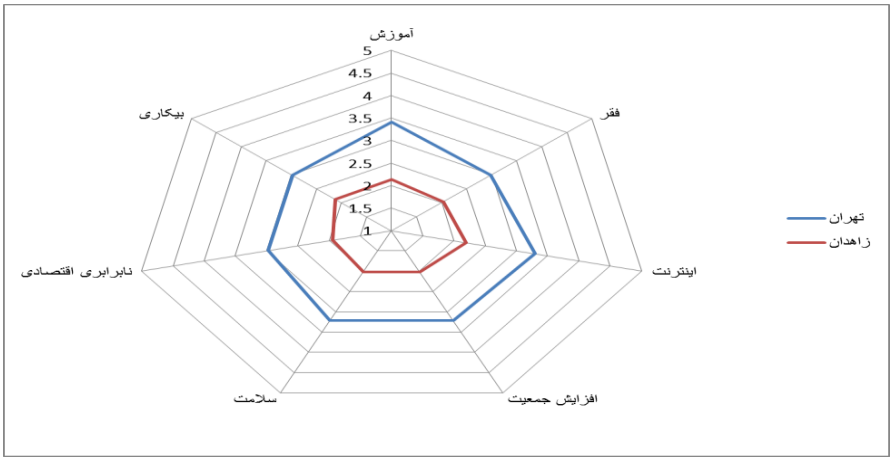
بررسی شکاف بین وضعیت کنونی عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان

آماره‌های توصیفی و نتایج مقایسه وضعیت کنونی عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان توسط آزمون من ویتنی گزارش شده است. نتایج این آزون نشن می‌دهد که تفاوت یا شکاف معنی‌داری بین وضعیت کنونی آموزش، فقر، اینترنت، افزایش جمعیت، سلامت، نابرابری اقتصادی و بیکاری دو شهر تهران و زاهدان وجود دارد ($P<۰.۵$)؛ بر اساس نتایج ارائه شده و بیشترین شکاف مربوط به وضعیت آموزش بوده و با وجود اینکه وضعیت آموزش در زاهدان و تهران از سایر موارد میانگین بیشتری کسب نموده است اما تفاوت بین سطح آموزش تهران و زاهدان چشمگیرتر بوده است. کمترین شکاف نیز مربوط به فقر و نابرابری اقتصادی است که با وجود تفاوت چشمگیر این دو مقوله در دو شهر به علت وجود فقر و نابرابری اقتصادی در دو شهر و مطلوب نبودن وضعیت این دو متغیر در تهران شکاف کمتری از این لحاظ بین دو شهر مشاهده شده است.

جدول ۹: بررسی شکاف وضعیت کنونی عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان

Table 9: *Examining the Gap in the Current Status of Social Factors Affecting the Sustainable Development of Tehran and Zahedan Cities*

شهر	آماره	آموزش	فقر	اینترنت	افزایش جمعیت	سلامت	نابرابری اقتصادی	بیکاری
City	*Statistics*	*Education*	*Poverty*	*Internet*	*Population Growth*	*Health*	*Economic Inequality*	*Unemployment*
تهران	میانگین	۳.۴۰۷	۲.۹۷۵	۳.۲۹۲	۳.۲۰۸	۳.۲۰۸	۲.۹۷۲	۲.۹۷۲
	انحراف معیار	۰.۶۷۲	۰.۵۱۷	۰.۵۶۷	۰.۷۸۰	۰.۷۸۰	۰.۵۹۶	۰.۴۷۸
زاهدان	میانگین	۲.۱۳۷	۲.۰۲۹	۲.۱۹۱	۲.۰۱۳	۲.۰۱۳	۱.۹۴۷	۲.۱۱۸
	انحراف معیار	۰.۷۱۶	۰.۶۶۷	۰.۶۸۸	۰.۶۳۷	۰.۶۳۷	۰.۶۳۳	۰.۶۱۸
آزمون من ویتنی	آماره من ویتنی	۳۶۱۸.۵	۴۱۹۸	۳۸۵۸	۳۹۱۴.۵	۳۹۱۴.۵	۴۰۶۵	۴۶۶۵
	مقدار *P*	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰	۰.۰۰۰

شکل ۳: بررسی شکاف میانگین وضعیت کنونی عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار شهرهای تهران و زاهدان

Figure 3: *Examining the Average Gap in the Current Status of Social Factors Affecting the Sustainable Development of Tehran and Zahedan Cities*

نتیجه‌گیری

همان‌طور که در عنوان تحقیق نیز آمده است، مطالعه حاضر از نوع تطبیقی است. در باب معیار تمایز مطالعات تطبیقی از سایر روش‌ها برخی به نوع داده‌ها و برخی دیگر به اهدف پژوهش توجه کرده‌اند. با معیار داده‌ها، روش تطبیقی روشی است که در آن داده‌های قابل مقایسه حداقل در دو جامعه مورد استفاده قرار می‌گیرد. این تعریف تأکید بر آن دارد که داده‌های تطبیقی داده‌های بین جامعه‌ای[1] هستند. با معیار هدف، تحلیل تطبیقی ناظر بر مشخص کردن تمایزات و اشتراکات[2] میان واحدهای اجتماعی کلان است.

شناخت عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار از دو جنبه نظری و کاربردی حائز اهمیت است. یعنی هم تحقیقی بنیادی است و موجب شناخت بیشتر این بُعد از جامعه‌شناسی می‌شود و هم تحقیقی کاربردی است و می‌توان با شناخت متغیرهای مؤثر بر توسعه پایدار، از نتایج آن در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری استفاده کرد. در این راستا می‌توان گفت اهمیت عوامل اجتماعی در نیل به توسعه پایدار تا بدان حد است که می‌توانیم بگوییم که بدون نقش‌آفرینی این عوامل در مسیر توسعه پایدار دستیابی به آن غیر ممکن است. در واقع این عوامل اجتماعی هستند که مسیر حرکت جوامع را مشخص می‌کنند. در رابطه با توسعه پایدار نیز چنین است، زیرا این عوامل اجتماعی هستند که موجد مفهوم توسعه پایدار، مسیر، اهداف و ابزارهای دستیابی به آن هستند. هر چه بیشتر در مسیر شناخت این عوامل تلاش کنیم به همان اندازه در برنامه‌ریزی برای دستیابی به توسعه پایدار موفق‌تر عمل خواهیم کرد. توجه به توسعه متوازن منطقه‌ای از این جهت مهم است که تفاوت در سطح توسعه‌یافتگی مناطق مختلف کشور، موانعی در مسیر توسعه پایدار ایجاد می‌کند. جابجایی جمعیت از مناطق کمتر برخوردار (مناطق محروم) به سمت مناطق برخوردار یکی از آثار آن است. به دنبال این مهاجرت‌ها مسائل و مشکلات مختلفی در هر دو منطقه مهاجرفرست و مهاجرپذیر بوجود می‌آید. مشکلاتی نظیر بهم خوردن تعادل جمعیتی و نسب جنسی در هر دو منطقه مهاجرپذیر و مهاجرفرست، ایجاد حلبی‌آبادها، کانون‌های فساد و به طور کلی انحرافات اجتماعی، کمی امکانات زندگی، بیکاری و غیره در مناطق مهاجرپذیر که هر یک مانعی برای توسعه محسوب می‌شوند.

بر اساس نتایج حاصل شده در مرحله چهارم دلفی میزان میانگین بدست آمده برای زیر معیارهای *edu8* و *ue5* کمتر از حد انتظار یعنی ۷۰ درصد یعنی عدد ۳.۵ (با توجه به اینکه

---

[1] cross-sectional
[2] differences & similarities

در این پژوهش از طیف ۵ تایی لیکرت استفاده شده، در نتیجه مقدار ۷۰ درصد طیف برابر با ۳.۵۰ در نظر گرفته شده) است از این‌رو این معیارها حذف و سایر معیارهای مورد تأیید قرار گرفت. نتایج ضریب کندال دور چهارم دلفی گزارش شده است. بر اساس نتایج گزارش شده در جدول ۱۰، میزان ضریب کندال در دور سوم دلفی ۰.۵۰۰ برآورد شده مقدار مناسبی است و همچنین بر اساس نتایج آزمون معنی‌داری ضریب کندال نتیجه می‌شود که این ضریب معنی‌دار است (مقدار P مربوط به معنی‌داری ضریب کندال کمتر از ۰.۰۵ می‌باشد)، بنابراین تکرار دوره‌های دلفی پایان داده خواهد شد. ترویج کارآفرینی و ایجاد کسب و کارهای کوچک: دولت و سازمان‌های مربوطه باید برنامه‌ها و سیاست‌های حمایتی را برای تشویق کارآفرینان و ایجاد کسب و کارهای کوچک در نظر بگیرند. این اقدامات می‌توانند به ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و کاهش بیکاری در شهرها کمک کنند.

توسعه مهارت‌های کاری و آموزش حرفه‌ای: آموزش و تربیت افراد بر اساس نیازهای بازار کار، می‌تواند به کاهش بیکاری کمک کند. دولت و نهادهای آموزشی باید برنامه‌ها و دوره‌های آموزشی مناسبی را برای توسعه مهارت‌های کاری و حرفه‌ای فراهم کنند.

تنظیم سیاست‌ها و قوانین مالی و مالکیت: تنظیم سیاست‌ها و قوانین مناسب در زمینه مالی و مالکیت، می‌تواند به تشویق سرمایه‌گذاری و ایجاد فرصت‌های شغلی در شهرها کمک کند. ضوابط و قوانین شفاف و مقتدر در زمینه مالکیت و سرمایه‌گذاری، اطمینان را برای سرمایه‌گذاران ایجاد می‌کند و باعث افزایش سرمایه‌گذاری و ایجاد شغل می‌شود.

حمایت از حوزه‌های نوآوری و فناوری: دولت باید حمایت و تسهیلات لازم را برای شرکت‌ها و فناوری‌های نوپا در نظر بگیرد تا توسعه فناوری و نوآوری را در شهرها تشویق کند. این اقدامات باعث ایجاد فرصت‌های شغلی پیشرفته و بهبود عملکرد صنعتی شهرها می‌شود.

حفظ و توسعه فضای سبز و پارک‌ها: حفظ و توسعه فضای سبز و پارک‌ها در شهرها می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی شهروندان کمک کند. درخت‌کاری فعال، ایجاد فضاهای طبیعی و ترویج فعالیت‌های فرهنگی و ورزشی در این فضاها، به توسعه پایدار شهرها کمک می‌کند.

حمایت از مسکن مورد نیاز: تأمین مسکن مناسب و قابل دسترس برای جمعیت شهری، از جمله اقدامات مهم در توسعه پایدار شهرها است. دولت و سازمان‌های مربوطه باید برنامه‌ها و سیاست‌هایی را برای ساخت و ساز مسکن مناسب و قابل تحمل، به‌خصوص برای گروه‌های کم درآمد، اجرا کنند.

بهبود حمل و نقل عمومی: توسعه حمل و نقل عمومی کیفی و پایدار، می‌تواند به کاهش ترافیک، آلودگی هوا و مصرف سوخت در شهرها کمک کند. سازمان‌دهی بهتر و بهینه‌سازی مسیرها، افزایش تعداد واحدهای حمل و نقل عمومی و استفاده از فناوری در مدیریت ترافیک، از جمله اقداماتی است که می‌تواند به توسعه پایدار شهرها کمک کند.

ایجاد فرصت‌های اشتغال بخصوص برای زنان و جوانان: دولت و سازمان‌های مربوطه باید فرصت‌های شغلی بیشتری را برای زنان و جوانان فراهم کنند. این اقدامات می‌تواند به توسعه پایدار شهرها کمک کند و همچنین در کاهش بیکاری و فقر در این گروه‌ها مؤثر باشد.

این پیشنهادات ممکن است بسته به شرایط خاص هر شهر و نیازهای جامعه محلی متغیر باشند، بنابراین برای اجرای آنها نیاز به مطالعه دقیق‌تری درباره شهرهای مورد نظر خواهد بود.

References:

Alizadeh Aghdam, M. B.; Golabi, F., Mohammadi, A.; Abbaszadeh M. (2019). "Study of Social Factors Affecting the Development of Tabriz City with a Qualitative Approach", Journal: Urban Sociological Studies (Urban Studies). Vol. 10, Issue: 37. (Persian).

Anh, D. B. H., Duc, L. D. M., Yen, N. T. H., Hung, N. T., & Tien, N. H. (2022). "Sustainable development of social entrepreneurship: evidence from Vietnam", International journal of entrepreneurship and small business, 45(1), 62-76.

Azizi, A.; Seydian Hashemi, S. (2016). "Study of Factors Affecting Social and Economic Development in Isfahan City, Scientific and Research Quarterly of Social Sciences", Islamic Azad University, Shushtar Branch, Year 10, Issue 32, Issue 1. (Persian).

Azkia, M.; Ghafari, Gh. (2013). Sociology of Development, 10th edition, Tehran Kayhan Publishing. (Persian).

Business Dictionary (2018).

Dehbalai, M.; Memarzadeh Tehran, Gh.; Daneshfard, K. (2023). "Key Factors for Evaluating the Implementation of Sustainable Urban Development Policy within the Framework of the Sixth Program", Quarterly Journal of Geographical Research. 1402; 38 (2): 161-170. (Persian).

Furedi, F. (2015). How the internet and social media are changing culture, The Aspen Institute education and culture, http://www.frankfuredi.com/article/how_the_internet_and_social_media_are_changing_culture1.

Gholami, Gh.; Sarwar, R.; Tavaklan, A. (2013). "Spatial assessment and measurement of sustainable urban development with a healthy city approach in Tehran metropolis", Quarterly Journal of Geographical Research, 38 (3): 401-410. (Persian).

Luna-Nemecio, J.; Tobon, S.; Juarez-Hernandez, L. G. (2020). "Sustainability-based on socioformation and complex thought or sustainable social development", Resources, Environment and Sustainability, 2, 100007.

Maleki, A. (2023). "Sociological analysis of policies to reduce poverty and social inequality in development programs (policy strategies and recommendations for the formulation of the Seventh Development Program)", Quaterly Journal of Social development (Previously Human Development), Vol. 17, No. 3, 35-78. (Persian).

Masoumi Jahatloo, M.; Jafari Nia, Gh., Paslarzadeh, H. (2022). "Study of socio-cultural factors affecting the sustainable development process in industrial cities Case: Asaluyeh city", Quarterly Scientific and Research Journal of Urban Research and Planning, 13(48), 137-152. (Persian).

Mobaraki, M.; Shahbazi, Z.; Mostafavi, N. S. (2024). "Study of the status of social development in the provinces of the country", Quaterly Journal of Social development (Previously Human Development), Vol. 18, No. 3, 31-78. (Persian).

Moosa, M. R., & Norris, K. C. (2021). "Sustainable social development: tackling poverty to achieve kidney health equity", Nature Reviews Nephrology, 17(1), 3-4.

Pourafkari, N. (2010). "Challenges and Opportunities in Shushtar, Specialized Quarterly of Social Sciences", Islamic Azad University - Shushtar Branch, Year 4, Issue 11. (Persian).

Qenatian Jabzari, E.; Khorrambakht, A.; Afifi, M. E. (2013). "Key drivers affecting the sustainable development of Jahrom city", Quarterly Journal of Geographical Research, 38 (3): 311-317. (Persian).

Rezaghli, A. (2018). Sociology of Elitism; Ghaemmaqam, Amirkabir, Mossadegh: Sociological Analysis of Some of the Historical Roots of Tyranny and Underdevelopment in Iran, 32nd edition, Tehran, Ney Publishing. (Persian).

Varkianipour, N.; Hosseini, M. R.; Samiei, R.; Ashrafi, M. (2024). "Analysis of Factors Affecting the Development of Women's Entrepreneurship and Its Effects on Sustainable Social Development in Urban Areas", Applied Research in Geographical Sciences, Year 24, Issue 74. (Persian).

Vosoughi, M.; Hashemi, A. (2004). "Villagers and Political Participation in Iran: Case Study: Suburban Villages of Bushehr County (Cah Kotah, Abtowil, Tal Ashki)", Quarterly Journal of Social Sciences, Vol. 11, Issue 26. (Persian).

Zahedi, M. J. (2015). Development Indicators, Sociology Association, Meeting of the Scientific and Specialized Group on Sociology of Development and Social Transformations. (Persian).

Zarei, Gh.; Karimian, M. (2017). "Factors affecting youth modernization in urban culture", Urban Management, Urban and Rural Scientific and Research Journal, Year 16, Issue 46. (Persian).

Identification and Evaluation of Social Factors Affecting the Sustainable Development of Tehran and Zahedan Cities

Masoud Babaei Bnaei[1], *Rahmatollah Amirahmadi (Ph.D)*[2]
Rezaali Mohseni (Ph.D)[3]

DOI: 10.22055/QJSD.2025.46305.2928

Abstract:

The current research is applied in terms of purpose and qualitative-quantitative research method. The sampling method in the qualitative part is in the form of snowball in order to identify the social factors affecting the sustainable development of the cities of Tehran and Zahedan, and in the quantitative part, simple random sampling was chosen to determine and measure the status of the identified components. The statistical population of this research included experts, professors and academic experts and academic staff members of universities and research centers. For this purpose, 78 social indicators affecting sustainable development were identified and evaluated. The investigated indicators were extracted and named in 7 main indicators of education, poverty, internet, population increase, health, economic inequality, unemployment. Based on the presented results, the biggest gap is related to the education status, and although the education status in Zahedan and Tehran has a higher average than other cases, the difference between the education level of Tehran and Zahedan is more significant. The smallest gap is related to poverty and economic inequality, which despite the significant difference between these two categories in the two cities, due to the existence of poverty and economic inequality in the two cities and the unfavorable situation of these two variables in Tehran, there is a smaller gap in this respect between the two cities, have seen.

***Key Concepts**: Social Factors, Sustainable Development, Urban Sociology*

[1] PhD student, Department of Economic Sociology and Development, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, babaeim89@gmail.com
[2] Assistant Professor, Department of Sociology, Azadshahr Branch, Islamic Azad University, Azadshahr, Iran (Corresponding Author), amirahmadi569@yahoo.com
[3] Associate Professor, Department of Sociology, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, mohseni.net14@gmail.com

© 2019 by the authors. Licensee SCU, Ahvaz, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).